

Necesitatea cercetării vărăritului în Geoparcul platoul Mehedinți

*Florentina Pleniceanu,
Diaconu Florina*

Abstract: *Burning limestone in Mehedinți ethnographic area has a millenary tradition. In the current analysis we aim to bring forward the technological process, the raw material to obtain lime, the localities and craftsmen identified in the field research and the need of repertorying them.*

Key words: Geopark Mehedinți Plateau, craft, limestone, oven

Un material publicat anterior în DROBETA XXI, seria Etnografie¹ constituie începutul preocupărilor pentru repertorierea localităților mehedintene în care încă există descendenți ai familiilor de vărari (traseul Bâlvănești – Șiroca – Balta), meșteșug care face parte dintre reperele de care este nevoie pentru a defini cultural zona etnografică Mehedinți. Aspectele de trai și cultură pot fi studiate pe subzone sau alte suprafețe geografice care prezintă interes. Ca toate meșteșugurile, arderea pietrei de var prezintă numeroase trăsături caracteristice culturii populare mehedintene, aspecte zonale și particularități locale.

Ne propunem o reluare a studiului asupra acestui meșteșug, de data aceasta pe o arie mai largă, Geoparcul Platoul Mehedinți.

Întins pe o suprafață de 106000 ha, Geoparcul Platoul Mehedinți este situat în sud-vestul României și în partea nordică a județului Mehedinți suprafață încadrată între Munții Mehedinți și Piemontul Getic². Geoparcul Platoul Mehedinți a fost declarat arie protejată în anul 2004 pe următoarele considerente:

- Zona a prezentat un interes deosebit pentru cercetători geologi, geobotaniști, zoologi, biospeologi.
- Frumusețea și sălbăticia zonei, pădurile alcătuite din esențe diverse conferă particularități de unicat.
- Peisajul este sălbatic și variat.
- Vestigiile istorice dau culoare zonei.
- Localnicii încă mai păstrează obiceiuri vechi, tradiționale.
- Geoparcul Platoul Mehedinți se învecinează cu două arii protejate: *Parcul Natural Porțile de Fier* în sud-vest și la nord-vest cu *Parcul Național Valea Cernei-Domogled* (Fig. 1) .

¹ Pleniceanu Florentina, 2011, p. 29

² Meilescu C., 2004, p. 193

Sursa de bază a cercetării etnografice o constituie de obicei realitatea social – economică și culturală contemporană, iar mărturiile de cultură populară ajunse pînă în zilele noastre rămân cel mai important mijloc de documentare științifică.

Și de data aceasta observațiile vor fi tot de ordin general, reamintim că materialele referitoare la acest meșteșug sunt foarte puține, sumare și că aceste cuptoare de ars piatra de var n-au fost prezentate ca instalații tehnice, ci doar a fost menționată existența lor.

Un alt impediment în studierea acestui meșteșug îl constituie faptul că spre deosebire de alte ocupații, nu s-au descoperit scrieri despre organizarea profesională, unelte, producția și valorificarea produsului. Pentru elucidarea acestei serii de probleme legate de vărărit trebuie avute în vedere așezările, locurile, modul de viață al celor care locuiesc aici.

Caracteristicile muntelui și dealului se întâlnesc în bună măsură în Geoparcul Platoul Mehedinți, prin urmare aceste așezări sunt situate în zone neprielnice agriculturii care se face cel mult pe lângă casă, la sălașe sau în Lunca Dunării⁴.

Istoricește putem plasa vărăritul în timpuri străvechi, în perioada ocupației romane⁵ sec. II d. Ch. Informațiile primite în teren atestă meșteșugul vechi de cel puțin două secole, ca meșteșug bine conturat fiind datat în jurul anului 1864, după prima împrăștiere a țăranilor, atunci formându-se prima obște a vărărilor⁶. O dovadă clară a vechimii meșteșugului o constituie descoperirile arheologice dintre Orșova și Moldova Nouă „numeroase cuptoare de ars piatra de var, de mari dimensiuni, datând din secolele II – III⁷. Trebuie amintite și cele 6 cuptoare descoperite la Svinița care au putut fi datate secolele III – IV d. Ch. datorită altor vestigii, cărămizi și ceramică de factură romană⁸.

Numărul varnițelor varia de la o localitate la alta, însă media a fost de 1 – 2 cuptoare în fiecare sat a cărui vatră se găsește pe teren calcaros. Generic locul din care se scoate piatra de var se numește *carieră* și se găsește de obicei la hotarul satului. Local însă, la Vârciorova oamenii cunosc locul sub denumirea *Piatra Gura Vodiței* (Foto 1), iar la Dubova – Cazane⁹ la Bunoaica – *Piatra de pe Cornet*.

Brânzan Ionel, locuitor al comunei Cireșu care încă se mai ocupă de arderea pietrei de var o dată, de două ori pe an sau la cererea unui întreprinzător din Drobeta Turnu Severin, a moștenit cuptorul de la bunicul patern, Brânzan Ioniță și împreună cu familia se ocupă de aducerea pietrei de pe terenul propriu

4 R. O. Maier, 1982, p. 488

5 D. Tudor, 1968

6 R.O.Maier, *op. cit.*, p. 490

7 D. Tudor, *op. cit.*, p. 78).

8 Șt. Olteanu, 1974, p. 179 – 184.

9 R. O. Maier, *op. cit.*, p. 490

sau o cumpără de la proprietarii caselor vechi zidite din piatră, azi aflate în proces de degradare. Cuptorul acestuia se găsește în punctul *Carnebreg* sau *La Gura Dosului*.

Foto 1 Calcarele jurasice de la Vodița („Piatra Vodiței”)

Sima Ionel, în vârstă de 81 ani, fost brigadier la Ocolul Silvic Cireșu este printre puținii locuitori ai comunei Cireșu care ne-au putut oferi informații despre vărarii zonei, despre locurile în care au fost amplasate cuptoarele acestora ori despre punctele din care era adusă piatră:

1. Emilian Țârlui, decedat – cuptor în punctul *Cusacu, Peștera Grama*, Podeni
2. Achimescu Gheoghe, decedat – cuptor în punctul *Cusacu Cornet*, Podeni
3. Vâjaică Gheorghe – cuptor în punctul *Luncă*, sat Malarișca, comuna Podeni
4. Stoican Nicolae, decedat – cuptor în punctul *Luncă*, sat Malarișca, com. Podeni (azi cuptorul este folosit de fiul acestuia, stoican Gheorghe)
5. Podeanu Gheorghe – cuptor în punctul *Draganovăț (Culme)*, sat Sfodea, com. Balta
6. Paulescu Tricu – cuptor în punctul *Gumiște*, sat Marga, com. Godeanu.

Mărimea, forma și poziția amenajării cuptoarelor au depins în primul rând de caracteristicile terenului în care erau construite, apoi de cerințele pieței de desfacere. Acesta este motivul din care, în cadrul aceleiași zone cercetate ele pot fi diferite. Tipologic, cuptoarele de var din satele amintite se încadrează în categoria celor tronconice, cu diametrul mai mare la partea superioară. Modul de construire al acestora este aproape identic la toate tipurile de cuptoare (cilindric, tronconic, conic, fusiform). Groapa cuptorului se sapă după forma și mărimea aleasă, apoi se construiește zidul interior al cuptorului din piatră de râu (care nu

arde) lipită cu pământ. Cuptoarele amintite mai sus au o capacitate cuprinsă între 5 – 8 t piatră verde, nearsă, uneori chiar 10 t - informator Brânzan Ionel, sat Bunoaica - din care se obține prin calcinare la jumătate cantitatea de var.

Indiferent de forma cuptorului orice tip este prevăzut cu o *gură* pentru alimentarea cu lemne în timpul arderii care în cele mai multe cazuri are forma unei potcoave. Aceasta este de obicei încadrată de piatră de râu care se zidește, fiindu-i cunoscută rezistența și duritatea în timpul arderii. Aceasta este despărțită în două de o bară metalică obținându-se în felul acesta două orificii, cel de sus folosit pentru întreținerea focului, cel de jos pentru scoaterea tăciunilor și a cenușei. *Slaiul* sau *umărul* este brâul de pământ înalt de aproape 60 cm față de *crov* (vatră) pe care se așază primul rând de piatră.

De aici se pornește clădirea *bolții* de piatră care se termină în vârf cu o piatră conică numită *popic* sau *par* (inf. Curelea Dumitru, sat Runcu, com. Șovarna) al cărei rol este de a da stabilitate bolții. Se are în vedere crearea, din construcție, a unor orificii care să asigure tirajul pe care meșterii din Șovarna le numesc *furunguri* sau *furune* (inf. Ivășcanu Constantin, sat Runcu, com. Șovarna). Peste boltă se clădește piatra de var așezându-se bucățile mici spre pereți, iar cele mari spre mijloc. Piatra astfel clădită se înalță puțin peste nivelul de încărcare după care se acoperă cu var stins și un strat de lut galben care de asemenea este prevăzut cu *fortune* (răsufletori).

Arderea durează până la 4 zile uneori, în funcție de capacitatea cuptorului, iar temperatura trebuie menținută constantă, 900 – 1000 C. Dacă scade piatra se *căleşte*, deci nu se transformă în var, dacă este mai mare se obțin bulgări care nu pot fi stinși. Meșterii apreciază că arderea trebuie încheiată după culoarea flăcării care iese împrejurul bazei de la suprafața cuptorului, aceasta trebuie să fie galbenă ca *aurul românesc* (Ivășcanu Constantin, sat Runcu, com. Șovarna). Cât timp fumul este negru și flacăra roșie arderea continuă. După ultima alimentare cu lemne se astupă toate orificiile de tiraj, iar cuptorul se va deschide după 24 – 48 ore, timp în care arderea continuă.

Informațiile din teren confirmă faptul că vărăritul a fost sursă de trai în satele ale căror vetre sunt pe teren calcaros, unde agricultura a fost deficitară. Amintim aici satul Runcu, com. Șovarna în care există încă numeroase cuptoare de var, multe nefuncționale, unde potrivit datelor oferite de Ivășcanu Constantin și Curelea Dumitru am identificat 11 proprietari de cuptoare de var: Moisescu Dumitru - 82 ani, Plăvițu Gheorghe – 67 ani, Plăvițu Dumitru – 80 ani, Dăruială Eleodor – 52 ani, Cernăianu Constantin – 87 ani, Plăvițu Alexandru - decedat, Cernăianu Gheorghe, printre cei mai vârstnici meșteri din cătunul Runc, sat Șovarna, Plăvițu Gheorghe – decedat, Franculescu Vasile, Cioabă Ilie și Cioabă Ion (frați), Munteanu Nicolae – decedat. Localnicii spun că primele varnițe din satul lor au fost construite de neamul Muntenilor și al Cernăienilor de la care mai tinerii meșteșugari au preluat tehnica de lucru. *Muntele de Calcar* este locul din

care cu instrumente cunoscute în toată zona etnografică Mehedinți, baros, pană, ciocan, rangă, se desfac lespezi de piatră de bună calitate din care obțin varul alb – albăstrui de calitate superioară pe care ulterior îl vindeau în satele de la câmp, cel mai adesea pe *bucate* (grâu și porumb).

Putem afirma că în toate satele în care am identificat meșteșugari și cuptoare, sub raport etnografic există similitudini în ceea ce privește întregul proces tehnologic pe care-l presupune arderea pietrei de var și că părțile componente ale cuptorului sunt denumite de cele mai multe ori la fel.

Odată cu apariția industriei materialelor de construcție numărul satelor specializate în vărărit a scăzut, fapt care conduce în mod sigur spre dispariția meșteșugului și mai ales spre necunoașterea acestuia de către tânăra generație. Deși exodul tinerilor din zilele noastre spre oraș este mare, sperăm ca prin contactul nostru cu cei care încă locuiesc în aceste sate să trezim interesul pentru revigorarea meșteșugului, argumentele fiind materia primă avută la îndemână și mai ales trăinicia construcțiilor la care s-a utilizat varul, durabilitate atestată de cele mai vechi vestigii ale arhitecturii românești.

De asemenea, aceste cuptoare, aparent simplu de construit și utilizat, dorim să devină un obiectiv pentru turiștii doritori să parcurgă traseele ecoturistice mehedințene. Nu în ultimul rând, vărăritul ca meșteșug ar putea fi prezentat în secvențele succesive ale acestuia într-o fotografie de mari dimensiuni în tematica viitoarei expoziții de bază din secția de Etnografie și Artă Populară a Muzeului Regiunii Porților de Fier din Drobeta Turnu Severin.

În planul de Management al Geoparcului Platoul Mehedinți sunt propuse 16 trasee turistice, unele dintre ele au chiar punct de plecare zonele unde au fost folosite calcarele pentru obținerea varului. Acestea sunt:

- La Varniță - Poiana Prosăcului – Intrarea Prosăcului
- La Varniță – Gaura lui Ciocârdie

Punctele de interes ale acestor trasee turistice sunt: zona calcaroasă de sub poiana La Varniță, valea cu grohotiș mărginită de pereți calcaroși, stâncăriile deasupra poienii La Varniță, intrarea în peștera Topolniței, resurgența Topolniței la Gaura lui Ciocârdie, Cornetul Prosăcului, munții și podișul Mehedinți. Aceste obiective turistice pot fi promovate prin organizarea unor excursii tematice pentru elevii din județul Mehedinți, având drept scop conștientizarea tinerilor privind importanța conservării și promovării vărăritului, un meșteșug pe cale de dispariție, în contextul potențialului turistic al Geoparcului Platoul Mehedinți.

Bibliografie

- Cucu V., Ana Popova Cucu, 1980: *Județul Mehedinți*, Ed. Acad., RSR, 205p. București.
- Maier R. O., 1982: Meșteșugul vărăritului în zona Porților de Fier, Mehedinți – cultură și civilizație, p. 488, Drobeta Turnu Severin.
- Meilescu C., Sârbulescu C., Semen C., Stîngă I., Matacă S. Ș., Popa A., Diaconu F., Meilescu T., 2004: *Geoparcul Platoul Mehedinți - Prezent și perspective*, Drobeta, Științele Naturii, vol. XIV, Editura MJM, p. 193-198, Drobeta Turnu Severin.
- Olteanu Șt., 1974: *Cuptoarele de ars piatra de var de la Svinița* (jud. Mehedinți) din secolele III – IV d. Ch, DROBETA, p. 179 – 184, Drobeta Turnu Severin.
- Pleniceanu Florentina, 2011: Contribuții la cercetarea vărăritului în Podișul Mehedinți, Drobeta XXI, Seria Etnografie, Editura Universitaria, p. 29-36, Drobeta Turnu Severin.
- Staeckeisen A., 1930: Contribuțiuni la geologia Podișului Mehedinți, Dări de seamă ale ședințelor, vol. XVIII, Institutul Geologic al României, București.
- Tudor D., 1958: *Oltenia Romană*, Editura Științifică, București.